

ADNAN ADIVAR'IN *BİLGİ CUMHURİYETİ HABERLERİ* ADLI ESERİ ÜZERİNE İZLENİMLER

Erdal İnönü*

Sayın Rektör Yardımcısı, Dekan Yardımcısı, değerli öğretim üyeleri, değerli hocalar, değerli arkadaşlar. Hepinize saygılarımı, sevgilerimi sunuyorum.

Bu toplantıya katılmaktan onur duyuyorum. Rahmetli Adnan Adıvar, Türkiye'nin yakın zamanlardaki, yakın geçmişteki en önemli bilim tarihçisidir. Ben, fizik bilimi ile gençliğimden beri uğraşıyordum ama bilim tarihini pek bilmiyordum. Amerika'da bir süre bulunduğum zamanlarda, orada, ünlü bir bilim tarihçisinden Adnan Adıvar'ı öğrenmiştim. Demek istiyorum ki, Türkiye'den çok Türkiye dışında tanınan, birinci sınıf bir bilim tarihçisiydi. Osmanlı Türklerinde bilimin gelişmesini anlatan kitabı bir klasiktir ve yazıldığından beri başvuru bir temel eserdir.

Ben kendisini tanımak şerefine de nail olmuşum. Tabii öğrenciyken. Babamın evine geldiğinde, yemekte, Halide Edip Adıvar ile konuşurlarken bana da arada sırada bir şeyler söylerlerdi. Kendisine hayranlığım o zaman başlamıştı. Ben o zaman üniversitenin birinci sınıfındaydım ama üniversitenin ne olduğu pek bilmiyordum. O zaman fark etmiştim ki Adnan Bey bu işi çok iyi biliyor. Belki sonra tekrar dönerim bu konuya ama bu defa değerli bilim tarihi hocamız Sayın Prof. Feza Günergun benden Adnan Adıvar'ın popüler kitapları hakkında konuşmamı istedi. Öteki konuları onun için bir tarafa bırakacağım. O kitaplar ile ilgili anılarım var. Çünkü o kitaplar, hiç olmazsa birinci kitaptaki [*Bilgi Cumhuriyeti Haberleri*] yazılar önce gazetelerde çıktığında, ben lisenin son sınıfında, üniversitenin birinci sınıfındaydım. Bir öğrenci olarak, o yazıları zevkle okuduğumu hatırlıyorum. O bakımdan şimdi tekrar kitabı elime alıp o yazılara bakmak beni gençliğime götüren bir yol oldu. Onun için de kendisine teşekkür ederim.

Adnan Adıvar, 1939'da Türkiye'ye dönüp kültür yaşamımıza Türkiye'de katkı yapmaya başladı. *İslam Ansiklopedisi*'nin, çeviriler grubunun başına geçmişti. Her fırsatta o zamanki Milli Eğitim Bakanı'na, kültür yaşamımıza, üniversiteye yardımcı oluyordu. Onun dışında gazetelerde yazılar yazmaya başladı. Bu yazılar popüler bilim çeşidinden yazılardı. Kendisi bilim tarihçisi olduğu için ve iyi bir bilim tarihçisi olduğu için bilim tarihi açısından olaylara bakarak bilimsel gelişmenin Türkiye ve dünyadaki manzarasını o günlerde

anlatıyordu. Ayrıca düşünce özgürlüğü, üniversite özerkliği, akademik meseleler gibi konularda fikirlerini söylüyordu. Yani bu yazılar bilim tarihi, bilim sosyolojisi, bilim felsefesi olarak çerçevelendirilebilir. Sonunda üç kitap çıktı. Birincisi *Bilgi Cumhuriyeti Haberleri* (1945), ikincisi *Dur, Düşün* adını taşıyordu ve 1950 tarihliydi. Sonuncusu da *Hakikat Peşinde Emeklemeler* (1954). Böylece on sene içinde pek çok yazısı gazetelerden kitaplara intikal etti. Bana geçmişte bir arkadaşım birinci kitabı vermişti. Onu okuyarak şimdi size geldim. Bu arada, Ankara'daki bilim tarihçilerimizden Remzi Demir *Denemeler* adı ile 2003 yılında Adıvar'ın bir kitabını yayımladı. Bu kitapta, Adnan Adıvar'ın her üç kitabından alıntılar var. Hepsisi yok tabii. 200 sayfa ama her kitaptan birçok yazıyı buraya almış. Şimdi elimizde toplu bir kitap olarak bu da var. Ayrıca Adnan Adıvar'ın yazdığı üç kitap da şurada burada bulunabilir. Galiba burada, Edebiyat Fakültesi Kitaplığı'nda varmış. Bende yalnız birinci kitabı var. Dediğim gibi birinci kitabı tekrar okudum. Diğer bazı yazılarımı da okudum. Onlardan edindiğim izlenimleri şimdi size anlatmak istiyorum.

Kuşkusuz en iyi yolu bu kitapları okumaktır. Bir kitap hakkında nasıl bilgi verilir? En iyisi baştan sona okumaktır; kaldı ki bunlar çeşitli yazılar; onun için her yazıyı ayrı ayrı okumak gerekir. Ama ben bana verilen görevi yapmak için, edindiğim izlenimleri şimdi size anlatmak istiyorum. Bu izlenimlere kendi anılarım da karıştırsa kusura bakmayın.

Şimdi birinci izlenim şu: Adnan Adıvar, o kitaptaki yazar hüviyetiyle şunu gösteriyor: Kendisi gerçekten bilimsel araştırmanın ne olduğunu, ne olmadığını çok iyi biliyor. Yani kendisi fiziksel bilimlerde araştırma yapmış bir insan değil. Burada daha çok fiziksel bilimlerden bahsediyor. Kendisi tıp eğitimi görmüş, tıpta çalışmalar yapmış, sonra da bilim tarihinde araştırmalar yapmış. Fakat anlıyorum ki o bölgelerde yaptığı araştırmalarda bilimsel araştırmanın yani her alanda bilimsel araştırmanın ne olduğunu çok iyi anlamış. Bunu şunun için söylüyorum: Bizde araştırma ile öğretim her zaman karıştırılır: İyi bir hoca ile iyi bir bilim insanı arasındaki farkın ne olduğunu çok defa unuturuz. Ama Adnan Adıvar'da bu yok. O, bilim araştırmacısının ne olduğunu iyi biliyor, hocadan ayırıyor ve buna çok dikkat ediyor. Fikir özgürlüğüne de son derece dikkat ediyor, ona da çok bağlı. İkinci izlenimim ise, ilk kitabına verdiği isimle ilgilidir.

Bu arada şunu da söylemek isterim. Yazılarını şöyle bir yapıya göre yazmış: Bir iki fikir anlatıyor yazısında, ama örnekler de veriyor. Örnekleri bilim tarihinden almış ve pek bilinmeyen örnekleri almış. Bir de başka bir şey yapıyor: Gazetede yazılarda her verdiği örnekteki alıntıyı nereden aldığını söylüyor. Yani herhangi bir rivayet olarak yazmıyor; birisinin bir konuşmasını yazarsa onun hangi kitapta çıktığını da aynı yazıya koyuyor. Bu da çok titiz bir davranış olarak hayranlığımı çekti.

* Feza Gürsey Enstitüsü, TÜBİTAK-Boğaziçi Üniversitesi ve Sabancı Üniversitesi.

Birinci kitabın isminden bahsediyorduk. Birinci kitaba verdiği isim *Bilim Cumhuriyeti Haberleri*. Onu nereden aldığını söylüyor. İlginç bir hikâye. Diyor ki; “ilk kez bilgi cumhuriyeti sözünü ben Pierre Bayle’in Amsterdam’da onyedinci yüzyılda çıkardığı *Nouvelles de la République des Lettres* dergisinin adında gördüm. Bu dergi 1684-1687 arasında çıkmış. Bu dergiyi çıkarırken, Bayle şöyle söylemiş: Bu dergide din asla söz konusu değildir, söz konusu bilimdir. O halde insanları çeşitli gruplara ayıran sınırlar yıkılmalı, o insanların birleştikleri ‘Bilgi Cumhuriyeti’ne mensup yüksek insan vasfı göz önüne alınmalıdır. Bu anlamda bütün bilginler birbirlerine kardeş gözü ile ve aynı derecede iyi aileden gelmiş gibi bakmalıdır. Apollon’un çocukları gibi hepimiz eşitiz, hepimiz akrabayız demeliler. ‘Bilgi Cumhuriyeti’ni böyle tariflemiş Pierre Bayle. Adnan Adıvar da onu kabul ediyor ve sonra Voltaire’den de bir alıntı yapıyor. Ondan sonra, ‘Bilgi Cumhuriyeti’nde ideal insanlar bilgi yolu ile bir araya gelmelerini, birbirleri ile barış içinde yaşamalarını istiyor. Yazık ki diyor, bu idealden epey uzaklaştık. Bu yazıyı yazdığı zaman, 1944 yılında, İkinci Dünya Savaşı Avrupa’da hüküm sürüyor. Avrupa’nın ünlü bilim ülkeleri birbirleriyle boğaz boğaza gelmişler. ‘Bilgi Cumhuriyeti’nden uzaktalar. Ama diyor Adıvar, Türkiye bugün ‘Bilgi Cumhuriyeti’ne en iyi örnek olan ülke durumundadır. Verdiği örnek de çok hoş. Onu da size söylemek istiyorum. O yıllarda, savaş yıllarında birkaç yıl, oryantalist Henry Corbin, İstanbul Fransız Arkeoloji Enstitüsü’nde çalışmış. Konusu, İslami tasavvuf felsefesiymiş. Bu konuda İranlı Şihabetin Sühreverdî’nin İstanbul kütüphanelerinde bulunan yazmalarını incelemiş, onları bir araya getirmiş, edite etmiş ve bir kitap hazırlamış. Bu kitabın basılması için gerekli parayı Alman Şarkiyat Cemiyeti’nden Prof. Richter -- o da o sırada İstanbul Üniversitesi’nde profesör - Almanlardan temin etmiş. Kitap, Türk Maarif Matbaası’nda basılmış. Şimdi diyor ki Adıvar: “Bakın işte, Bilgi Cumhuriyeti’nin örneği budur”. Eseri bir İranlı Arapça olarak yazmış, bir Fransız bunu edite etmiş, bir Alman basılması için para vermiş ve Türkiye’deki bir matbaada basılmış. Benim çok hoşuma gitti. Hele bugünlerde Avrupa Birliği’ne gireceğiz girmeyeceğiz diye konuşurken böyle bir örneği gidip orada anlatmakta yarar var diye düşündüm.

Şimdi başka bir konuya geçeyim. Sayın Adıvar’ın dikkatimi çeken başka bir yaklaşımı şu oldu. Daha ilk yazılarından itibaren şu temayı işliyor: Kendisi tıpla uğraşmış, fiziksel bilimlere ilgisi var. Bir yandan biyolojiyle, tıpla ilgileniyor, öte yandan edebiyat ve tarihe meraklı. Bu söylediğimi bir yazısında anlatıyor. 1900’de *Tarık* gazetesinde çıkan ilk makalesinde bu temayı işlemeye başlamış, sonra kitaptaki ilk yazıların birinde de bunu ele almış. *Tarık* gazetesinde 1900’de çıkan “Edebiyata Heves” başlıklı makalesinde şöyle diyor: Bizde hep gençler şiir, öykü, roman yazmaya heveslenirler. Matematik ve fiziksel bilimlerle ilgilenmezler. O konularda bir şey yazmak istemezler. Şimdi 1943’teki makalesinde bu konuya devam ediyor. Müspet ilimler --tabii biz

şimdi temel bilimler diyoruz-- hâlâ basınımızda ilgi görmüyor. Ülkemizde ön safta gelen kültür şubesi hâlâ şiir ve edebiyattır diye yakınıyor. Mecmualarımız şiir ve edebiyat, tarih ve siyaset biraz da ekonomiden bahsederler diyor. Bu yazıya vesile olan olay da şu: O günlerde, Bükreş Üniversitesi Rektörü Prof. Hulubei adlı bir fiziko-kimyacı [Horia Hulubei,] Türkiye’ye gelmiş. Ben de hatırlıyorum, gelmişti. İstanbul’da Ankara’da konferanslar verdi. Adıvar’ın dediğine göre 87 atom numaralı elementi (Moldavium) keşfetmiş, onları anlatmış. Bu konuşmalarında diyor ki Adıvar, Hulubei Bükreş Üniversitesi’nin Rektörü, tanınmış bir bilim insanı olmasına rağmen, onun verdiği konferanslar hakkında gazetelerde yalnızca bir iki cümle çıktı. Bunun nedeni de biz bu konularla ilgili değiliz diyor. Ondan sonra daha ileride yazdığı bir makalede de, *Hakikat Peşinde Emeklemeler* kitabında çıkan “Kültür Yolları I-II” makalelerinde Fransa’dan İngiltere’den örnekler veriyor. Oralarda da iki çeşit kültürün takipçilerinin birbirleri ile tartıştıklarını anlatıyor ve sonunda kendisi yeni hümanizma diye bir tarif veriyor. Yeni hümanizma diyor, eskisi gibi Rönesans’taki hümanizma gibi yalnız edebiyat sanat kolları ile ilgilenmemeli. Yeni hümanizma, müspet ilimler, temel bilimler üzerine kurulmuş olmakla birlikte dil edebiyat ve sanatı ihmal etmeyen bir yol olmalı diyor. Bunu 1949 tarihli yazıda söylemiş, şimdi bu benim çok ilgimi çekti. Çünkü biliyorsunuz, 1959 yılında İngiliz fizikçisi, sonra edebiyatçı oldu, C.P. Snow bir kitap yazdı: *The Two Cultures* (İki Kültür). Bu kitap Batı dünyasında çok ünlü oldu. Umarım bizde de olur. Orada aynı şeyi İngiliz toplumu için söylüyordu. İngiliz toplumunun klasikler denilen Yunanca, Latince dillerini bir defa öğrenip sonra o edebiyatlarla hep büyümeleri, matematikte, fizikte, kimyadaki basit gelişmeleri bile öğrenmek istememeleri onu çok rahatsız etmiş. Bu iki kültür diyor, ayrı ayrı olmamalı. Bunlar beraber olmalı. Gerçek tek bir kültür olmalı. Dediğim gibi bu, dünyada meşhur oldu, bu yaklaşım tartışıldı ama işte aynı şeyi Adnan Adıvar çok daha evvel yazılarında söylemiş. O bakımdan ilgimi çekti. Yani *The Two Cultures* yaklaşımını asıl ortaya atanın Adnan Adıvar olduğu anlaşılıyor.¹

Yazılarında gördüğüm başka bir konu, fikir özgürlüğü konusu. Adıvar, bilim tarihçisi olarak, bilimle uğraşmış biri olarak, fikir özgürlüğüne en yüksek değeri veriyor. Ayrıca başka yazılarında fikir özgürlüğünün toplum için de sanat için de şart olduğunu anlatıyor. Ama burada verdiği örnekleri size saymak istiyorum. Bildiğiniz konulardan olan fikir özgürlüğünü burada anlatacak değilim ama örnekler çok ilginç. Hele birincisini hiç bilmiyordum. Bilmem hatırlıyor musunuz bunu? Şöyle bir olay olmuş: 1940 Şubat’ında ABD’nde New York yüksek öğretim komitesi, New York City College’e Bertrand Russel’ı --

¹ A.Adıvar’ın ifade ettiği bu görüş, onun 1932 yılından beri mektuplaştığı bilim tarihçisi G.Sarton’un da savunduğu bir görüştür (G.Sarton, “The New Humanism,” *Isis*, 6 (1924),pp.9-24; *The History of Science and the New Humanism*, 1931). A.Adıvar’ın bu görüşü Türkiye’de ilk ifade eden kişi olabileceği muhtemel ise de bu konuda yeni araştırmalar gerekmektedir (editörün notu).

ünlü matematik felsefecisi Bertrand Russel'ı -- matematik felsefesi profesörü olarak atamış. Bu atama ilan edilmiş. Bertrand Russel o zaman 1940'ta ünlü bir felsefeci. Matematik felsefesinde en önemli kitaplarından birini de yazan insan. T.Manning adlı bir piskopos gazetelerde mektuplar yazmaya başlamış. O mektuplarda Bertrand Russel'ın din ve ahlâk aleyhtarı bir yazar olduğunu ve bütün yazılarında, kitaplarında bunun propagandasını yaptığını anlatmış ve 'Böyle bir insana biz New York'taki çocuklara nasıl ders verdiririz' diye feryat etmiş. Bundan bir şey çıkmaz sanılabilir ama Miss Jean Kay isimli bir hanım bundan çok etkilenmiş ve kendisi bir dava açtırmış. Ben demiş, New York'lu bir vergi verenim, benim vergilerimle çocuklarımızın ahlâkını bozacak insanlara ders verdirilmesini kabul etmiyorum. Onun için mahkeme bu profesörün profesörlüğünü ortadan kaldırmalı demiş. Varlıklı bir hanımmış ve bu konuyu savunması için de ünlü bir eski siyasetçiye, bir avukata görev vermiş. O da çok iyi savunmuş bu davayı ve sonunda mahkeme Bertrand Russel'ı azletmiş. Gerekçesi de çok komik. Diyor ki gerekçe, bir ecnebiyi bir yabancıyı sınavdan geçirtmeden New York'ta bir üniversiteye profesör atadınız. Bunu yapmaya hakkınız yoktur, biz bunu iptal ediyoruz. Tabii bu ilan edilince büyük patırtı kopmuş. Bütün aydınlar ayaklanmışlar. Einstein dâhil bir araya gelmişler, imzalar atılmış, yazılar yazılmış bu ne bir rezalettir diye. Ama oraya hoca olamamış Bertrand Russel. Hemen başka bir yere hoca yapmışlar, fakat oradaki hocalığı yürümemiş. *New York Herald*'da ünlü bir gazeteci bir yazı yazmış. Orada, 'Bu kadar yıl sonra, New York mahkemesi Sokrates mahkemesinin yerini aldı ve Sokrates'e baldıran zehrini veren zindancının yerini de bu hâkim aldı' diye yazmış. Bunu görünce, geçenlerde bizde bir mahkeme üniversite toplantısını iptal etmişti, aklıma o geldi. Mahkemeler bazen böyle kamuoyu tarafından bu şekilde getirilebiliyorlar demek. Bunu söyledikten sonra Adnan Adıvar bir de Doğu dünyasından bir örnek veriyor. O örneği daha iyi hatırlarsınız herhalde. Uluğ Bey ile Kadızâde-i Rumi'nin macerasını bilirsiniz. Olay, on beşinci yüzyılda Semerkant'ta oluyor. Kadızade-i Rumi, Uluğ Bey'in rasathanesinde başhocadır. Rasathanedeki dört başhocadan birini Uluğ Bey azletmiş, ama başkana yani Kadızade'ye söylemeden. Kadızade bunu duyunca, çok rahatsız olmuş ve görevine gitmemeye başlamış. Yani rasathaneye gitmemeye başlamış. Uluğ Bey de Kadızade'yi seviyor. Duymuş Kadızade'nin gelmediğini. Onun üzerine evine gitmiş, ne oldu demiş, hasta mısınız? Yok demiş, hasta değilim. Ondan sonra anlatmış. Bir başhocayı bana söylemeden görevden aldınız.

Adnan Bey'in kitabına aldığı Kadızade'nin çok güzel bir cümlesi var: "Biz bu diyara geldiğimizde, bilim ile uğraşan insanların yerlerinden ayrılamayacakları, azledilemeyecekleri izlenimi ile gelmiştik. Gördük ki durum öyle değilmiş, bu şartlar altında biz burada çalışamayız." Ama o kendi üslubu ile çok güzel söylüyor: "Biz mansıbu tedrisi azil cari olmayan menasıptan

zannederdik; ondan ötürü kabul ettik. Halbuki refikimiz azle duçar olarak, görük ki cah-ı tedris bizim umduğumuz gibi değildir; bu işten farik olduk."

Bu sözler üzerine Uluğ Bey de, ayırdığı profesöre görevi iade etmiş. Başka bir örnek vereyim. Bu örnek de on yedinci yüzyılda fikir özgürlüğü ile ilgili bir örnek. Bir üniversite meselesi. On yedinci yüzyılda İngiltere'de William Penn'in mahkemedeki davranışı. 1670 yılında olmuş. William Penn bir quaker. Biliyorsunuz quaker mezhebinde çok özgür bir yaklaşımları var. Aynı zamanda da kendilerini herkesten üstün gören bir tarafları var. Hep şapka ile dolaşıyorlar mesela. Şapkayı hiç çıkarmıyorlar. William Penn İngiltere'de iken, genç yaşında bir toplantıda konuşma yapacaktı. Oraya geldiğinde, toplantıyı iptal etmişler. Bu konuşma zararlı olacak demişler, binayı kapatmışlar. Onun üzerine Penn orada biriken insanlara açıkta konuşma yapmış. Bu defa tutuklanmışlar ve hâkimin karşısına çıkarmışlar. Hâkim Penn'i halkı gürültüye ve karışıklığa sevk eden mitingler yapmakla suçlamış. Penn'e sormuş hâkim: "Suçu kabul ediyor musunuz?" Penn demiş ki "Önce, böyle bir suç benim işlemem söz konusu değil. Böyle bir suç var mıdır yok mudur onu konuşmak gerekir." Sonra şunu söylemiş "Bir insanın fikrî ve ruhî meselelerde vicdanına itaat edebilmek gibi elinden alınması mümkün olmayan bir hakkını inkâr eden kanun muteber değildir." Hâkim çok kızmış, içeri atın demiş ve jüriye dönüp Penn'in itham edilmesi lüzumunu açıklamış. Bunun üzerine Penn de jüri heyetine "Siz, İngiliz olduğunuzu, imtiyazlı mevkiinizi unutmayınız ve hakkınızı jüri başkanına asla kaptırmayınız" demiş. Ondan sonra jüri toplanmış ve Penn'i beraat ettirmişler. Hâkim çok kızmış, jüriyi de tutuklatmış, onlara da ceza vermek istemiş, para cezası vermek istemiş, fakat sonunda hem Penn hem jüri serbest kalmışlar ve jüri bu defa hâkimi dava etmiş, hâkime ceza vermişler. Bu olay, Old Bailey mahkemesinin tarihinde önemli bir vaka olarak hatırlanıyor. Bunların hepsini Adnan Adıvar'ın yazılarından alıyorum. O yazılarındaki hoşluğu ve güzel örnekleri duyusunuz diye söylüyorum. Hepsini söylemeye vaktim yok maalesef. Aynı yazının sonunda David Hume'un güzel bir sözünü almış Adnan Adıvar. On sekizinci yüzyılda söylenmiş bir söz. Biz David Hume'u felsefeci olarak ve tümevarım konusundaki fikirleri ile biliriz, ama bu sözünü bilmiyordum. David Hume şöyle demiş: "İngiltere'nin donanmasının, kudret ve kuvvetinin, krallığının, Avam ve Lordlar kamarasının tek hedefi vardır: Kral mahkemesinde adalet dağıtan on beş büyük hâkimin hürriyet ve istiklalini korumak." Adnan Bey, bunları güzel örnekler olarak kitabına almış.

Şimdi sonuncu kısma geçeyim. Kitaplarının hoşuma giden başka bir tarafı da şu oldu: Benim ve benim arkadaşlarımın, bilim ile uğraşan insanların aklından geçen pek çok şey onun aklından geçmiş. Onlara ait şeyler söylüyor kitaplarında. Ona ait bir iki örnek vererek bitireyim. İlk söylediğim Hulubei Bey'in konferansı hikâyesi. Örneğin o konferansa ben gitmiştim. O zaman

üniversitedeydim. Hatta lisede. Lisenin son sınıfında bir öğrenci olarak merak etmişim bir büyük keşif yapmış bilim insanı Ankara'ya gelmiş, bakalım nasıl bir insandır diye. Gazi Eğitim Enstitüsü'nde onu dinlemeye gitmişim. Tabii bir şey de anlamamıştım konuşmasından. Ama aynı merakı ben de göstermişim onu, demek istiyorum. Başka eğlenceli bir şey oldu Adnan Adıvar Hulubei'nin 87 atom numaralı elementi keşfettiğini ve ona, Moldava'dan Moldavyum ismini verdiğini söylüyor. Pek gerçek olmadığı anlaşılmış ki o elemente başka bir isim vermişler. Onu araştırmıştım. Fakat sadece bugün gördüğüm şeyi söylüyorum. Belki fizikçi varsa aramızda onu daha iyi inceler.²

Evet, başka bir konu da, ilim vakıfları. Adnan Bey, ilim vakıflarının önemli hizmetleri arasında araştırmacılara her yıl konferans verdirmeli, bir seri konferans yapmalı ve bunun için para vermelidirler diyor. Vakıflar eğitime yardım etmeli ama araştırmaya da bu şekilde yardım etmek çok önemlidir, bunu ihmal etmesinler diyor. Bu benim her zaman söylemeye çalıştığım bir şeydir. Bütün varlıklı insanlarımıza sadece eğitime değil araştırmaya da yardım edin diye söylemeye çalışıyorum. Baktım onu Adnan Adıvar aynı yerde söylüyor.

Son olarak sanatın kuvvetinden bahsediyor bir yazısında, iki örnek veriyor. Sorbonne Üniversitesi'nde Ortaçağ Fransız edebiyatı üzerine ders veren tanınmış bir profesör, derste Santa Klaus hikâyesini anlatıyormuş ve konuyla ilgili bir şarkı söylemesi için derse konservatuardan bir hanım getirmiş. Size o şarkıyı söyleyecek demiş. Hanım derse konu olan şarkıyı söylemiş ve hanımın güzel sesi, Sorbonne'un ünlü konferans salonunda çın çın ötmüş. Ondan sonra alkış kopmuş ve o alkış demiş yaşlı profesör, "hiçbir zaman erişemeyeceğim kadar şiddetli bir alkıştı." İkinci örnek de öyle bir şey ama başka bir konuda. Fransa'da Paul Scarron adlı bir komedi yazarı vardı. Onun eserleri hakkında da konuşabilmek için yine edebiyat profesörü Comédie Française'den bir ünlü hanım sanatçıyı getirmiş derse. Sanatçı hanım anlatıyor ve herkes yine çok dikkatle dinliyor. Ama tabii konuşma ders saatinde yapılıyor. Zaman bitmiş, sınıfa girecek öteki hoca uzaktan görünmüş, onun üzerine hanım da bırakayım galiba ders saati bitti demiş. Herkes, yok yok demiş, siz devam edin. O devam etmiş, bir iki şey daha söylemiş, sonra bitirince yine büyük bir alkış kopmuş. Profesörler sanatçının arkasından hayranlıkla ve gıpta ile bakmışlar, sanırım bu kadar alkışı biz toparlayamıyoruz diye düşündüler.

Buna benzer bir şeyi ben de yaşamıştım. Onu söyleyerek bitireceğim. Princeton'da öğrenciyken, fizikçi olarak çalışıyorum. Derslere, seminerlere gidiyoruz, kalabalık oluyor. Bir gün ünlü Amerikalı şair Robert Frost'un gelip bir konuşma yapacağı ilan edildi. Robert Frost'un şiirlerini ben de çok severdim. Ben de merak ettim, dinleyeyim istedim. Orası büyük bir kampüs, birçok bina var. Şu binada yapacak konuşmayı dediler. Ben de oraya giderken baktım ki çocuklar başka yere gidiyorlar. Ne oldu dedim? Orası ufak geldi, başka bir yere aldılar dediler. Onun üzerine başka bir yere gittik. Böyle biraz dolaştıktan sonra en büyük amfiye geldik. Baktım tıklım tıklım dolu. Hiçbir fizik konuşmasında o kadar dolu konferans salonu görmemişim. Robert Frost yaşlı bir adamdı, güzel güzel anlattı. Ondan sonra da bir alkış, alkış, alkış. Adnan Adıvar'ın da aynı şeyi Sorbonne'da gördüğünü okuyunca, o aklıma geldi. Size söyleyeyim istedim. Adıvar, yıldönümlerini ihmal etmeyin diyor. Bunu da son olarak söylemek isterim. Onu Sayın Günergun çok iyi takip ettiği için kendisini kutlayarak ben de sözümü bitiriyorum. Hepinize saygılar sunarım.

² 87 atom numaralı elementin varlığına ilk defa 1871'de D.I. Mendeleev (1834-1907) işaret etmiştir. Yirminci yüzyılın ilk yarısında (1925, 1926, 1929 ve 1937'de) çeşitli kimyagerler bu elementi keşfettiklerini iddia etmişler ve elemente değişik isimler verilmiştir. 1937'de, H.Hulubei (1896-1972) ve Fransız Kimyager Yvette Cauchois (1908-1999) bu elementi keşfettiklerini iddia etmiş ve ona Moldavium adını vermişlerdir. Ancak daha sonra, bu keşiflerin doğru olmadığı ortaya konmuştur. Son ve doğru keşif, 1939'da Paris'teki Curie Enstitüsü'nde Marguerite Perey (1909-1975) tarafından yapılmıştır. M.Perey, ülkesi Fransa'ya ithafen bu elemente Francium adını vermiştir. Sembolü önce Fa olarak belirlenmiş, 1949 yılında Fr olarak değiştirilmiştir. Bkz. <http://elements.vanderkrogt.net/elem/fr.html>. (editörün notu).